

## ЖАЗМАБАЯНГАҮЙРӨТҮҮНҮНҮКМАЛЫРЫ

*Бул макалада жазма баянга үйрөтүүнү жана өз окуучуларыңардын дил баяндары менен кандай иши төө керектигин наркандайык малары каралат. Макалада камтылган идеяларды энетилди, ошондой эле чет тилди окуткан мугалимдер пайдаланганга болот.*

*Ачкыч сөздөр: ыкма, дил баян, жазуу, үйрөтүү, өнүктүрүү, колдонуу, баяндоо иш-аракети.*

Кыргызский национальный аграрный университет имени К.И. Скрябина

## МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЕ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ

Аннотация: В этой статье рассматриваются различные способы обучения письменной речи и то, как можно ваших учеников. Идеи, содержащиеся в этой статье, могут быть использованы учителями, преподающими как родной, так и неродной языки.

*Ключевые слова:* методика; сочинение; написание; обучение; развитие; использование; речевая деятельность.

Mukanbetova M. T., mukanbetova84@mail.ru.

Kyrgyz National Agricultural University named after K.I. Scriabin

## THEME: METHODS OF TEACHING WRITING

Annotation: This article discusses various ways of teaching writing and the ways you can article can be used by teaches of any language and apply to teachers teaching their students a first or second language.

*Key words:* methodology; composition; writing; teaching; development; using; speech activity.

Бул баяндоо иш-аракетинин продиктивдүү түрү. Кат жана жазма баяндоонун максаты, чет тилге окутуудагы баардык окутуулар болуп эсептелет.

Окутуунун максаты: окуучулар өзүнүн оюн жазуу түрүндө айтып берүүнү билиши керек.

Мурунку СССРдин билим берүү системасында ойду жазма түрүндө баяндоо көндүмдөрүнө өзгөчө чет тилде жетиштүү көңүл бурулбай келген, ал эми биздин «маалыматчыл» кылымда жана эркин рынок экономикасынын бүгүнкү күндөгү шарттарында ага өзгөчө маани берилип жатат. Жетиштүү көңүл бурулбагандыктын дагы бир себеби көптөгөн башка өлкөлөрдөн айырмаланып, советтик мектепте экзамендердин көпчүлүгү оозеки жүргүзүлүп келген. Ошондуктан, окуучулар чет тилде дил баян жазаардан мурда, алар өз эне тилинде өз ойлорун баяндай билишин эске алуу маанилүү.

Азыркы убактагы экономиканын шарттарында өз ойлорун кат жүзүндө баяндай билиши, атап айтканда, жазган адам дил баянында бир нерсеге окурманды ынандырышы өзгөчө маанилүү. Маселен, жакшы менеджер болуу үчүн жөн эле фактыларды кабарлабастан, өзүнүн көз карашын далилдей билиши зарыл. Ошондуктан жазма баянга үйрөтүү боюнча өтө мыкты программалар өз ойлорун кат жүзүндө баяндоонун ыкмаларын гана эмес, сын көз менен ой жүгүртүү көндүмдөрүн да өнүктүрөт.

1. Тексттен көчүрмө жасоону билүү
2. Окулган же угулган тексттен, план түзүү жана жазуу
3. Каалоо айтып, кыскача каалоо жазып, өздүк катты жазуу.
4. Анкеталарды жазуу түрүндө толтуруу.  
кийинки тапшырмалар чет тилди үйрөнүүнү тереңдетүү үчүн:
5. Ар кандай фактыларды, пайда болууларды, окуяларды баяндоо

6. Кызыктырган суроо боюнча өз оюн айта билүү.

Ойду жазма түрүндө баяндоодо каталыктардын көпчүлүгү начар уюшкандыктын кесепетинен келип чыгат. Мындай катачылыкка жол бербеш үчүн теманы аныктап алабыз, өз аудиториябызды аныктайбыз (аны кимдер окуйт?), маалымат чогултуу, биринчи жолу кайра карап чыгуу, оңдоо, экинчи жолу кайра карап чыгуу, механикалык каталарды текшерүү (Орфография, тыныш белгилери), силердин сочинениеңерди башка адамдын текшериши. Жазма баянга үйрөнүүнүн биринчи ыкмасы окуучулар өзү жазып жаткан дилбаянынын темасы жөнүндө так түшүнүгү болушуна көз салгыла.

- Жазып жаткан окуучу жакшы билген теманы тандагыла;
- Берилген тема боюнча окуучуларды маалыматтар менен камсыз кылгыла:  
- мугалим бул тема боюнча кино жана видеоматериалдарды д.у.с. көрсөтөт.

2. Жазма баянга үйрөнүүнүн кийинки ыкмасы

- биргелешип иштөө
  - экиден, үчтөн, топ болуп;
  - жалпы класс менен бирге доскага текст түзүү менен. Мугалим бул процессте

насаатчы жана жардамчы катары чыгат.

- Ар кандай окуучуларга иштин ар кандай бөлүгүн бөлүштүрүп бергиле, маселен: «Биринчи топ кириш сөзүн жазат, экинчиси процессти сүрөттөйт» д.у.с.

- Бүткүл класс менен каталарды оңдоо боюнча көнүгүүлөрдү өткөрүү керек.

Кээ бир мугалимдер топтордогу жазуу жүзүндөгү көнүгүүлөрдү аткаруу убагында эң активдүү окуучулар гана иштейт, ошондуктан материалды так бөлүштүрүү жолу менен чечүүгө болот, маселен: «Айсалкын, сен катчы болосуң. Садык, сен орфографиясы үчүн жооптуусуң. Нурлан, сен грамматикасына көз саласың. Ал эми калгандарынын баары идеяларды киргизүүгө тийиш». Эгер силер топтордо жекече тапшырмаларды бөлүштүрүүнү пайдалануу менен көнүгүү аткарууну жүргүзсөңөр, анда артта калган окуучулар да өз жолдоштору жасагандын баарын мүмкүн болушунча үйрөнүп алууга кызыга тургандыгын байкайсыңар.

Чет тилинде жазууга үйрөнүүдө ар кандай сүрөттөрдү колдонуу өзгөчө чет тилде иштеген окуучулар үчүн жазма баянды өнүктүрүү боюнча жакшы көнүгүү. Кызык сүрөттү таап, окуучулардан алар эмнени көрүп тургандыгын жана мында эмнелер болуп жаткандыгын сүрөттөп жазууну өтүнгүлө.

Жазма баянды өнүктүрүүнүн бирден бир ыкмасы бул диалог түзүү. Бул ыкма адамдын өңү сыяктуу эле дилбаянга кооздукту жана айкындуулукту кошо турган тыныш белгилери кандайча пайдаланыла тургандыгын көрүүгө жана баалоого мүмкүндүк берет.

Жат жазуулар – окуучулардын чет тилде жаза билүүсүн өнүктүрүү үчүн эң сонун ыкма. Бирок көп учурда бул сабак аларга өтө көңүлсүздөй көрүнөт. Мындай жагымсыз абалдан чыгыш үчүн жат жазуу жазуунун окуучулардын көңүлүнө жага турган ар түрдүү ыкмалары бар. Мисалы кыскача айта турган болсок: Жат жазуу убагындагы уу-чуу, убакыт аралыгы, «Дүлөй телефон», ылдам жана жай, узун сүйлөмдөрдү кайталоо жана кыска сүйлөмдөрдү кайталабоо.

Жазма баянга үйрөнүп жаткан бир окуучунун көз карашы. Жөн эле жаза берүү өтө маанилүү дейт. Эгер силер олимпиада чемпиону болууну самасаңар силерге дайыма машыгуу керек. Дилбаян жазуу деле ошондой силер көнүшүңөр керек. Ошондуктан силер дилбаянды жаза баштаган убакытта, өзүңө: «Жаз, жаза бер, акырында керектүү сөздөр башына келет. Муну мен акыр аягына чейин жазып бүтүшүм керек» деп айтышыңар керек. Ушул себептен күндөлүк жазып жүрүү сыяктуу көнүгүүлөр өтө маанилүү. Мен ошондой эле силерге компьютерде иштей билүүнү үйрөнүүнү сунуш кыламын, анткени бул дилбаян менен иштөө үчүн эң сонун каражат. Анын эң башкы артыкчылыгы – бул анда тексттерди редакциялоо өтө жеңил болгондугу. Ал түгүл эгерде силерде компьютер жок болсо да, силер улуу жазуучу болуп калышыңар мүмкүн экендиги жөнүндө эске туткула!

Жазма баянга үйрөтүүнүн дагы да көптөгөн ыкмалары бар. Ал ыкмаларды колдонуу менен окуучуларды кызыктырып, алар коркуп келген көйгөйлөрдү жок кылып, көп жетишкендиктерге мүмкүнчүлүк түзүүгө болот.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР:

1. <http://oxland-school.ru/obuchenie-pismu-i-pismennoy-rechi-na-inostrannom-yazyke>
2. <http://www.dissercat.com/content/metodika-obucheniya-pismennoi-rechi-na-angliiskom-yazyke-na-pervom-kurse-yazykovogo-vuza-s-i>
3. Маслыко Е.А. «Настольная книга преподавателя иностранного языка». Минск, 2004

4. Саймон Женкинс «Жазма баянга үйрөтүү». Бишкек-1999
5. Маркова Ю.Ю. «методика развития умений письменной речи студентов на основе вики-технологии(английский язык)». МГТУ им.М.А.Шолохова, 2011